

Gıda Bankaları Gıda Güvencesini Sağlamada Çare Olabilir Mi?

Could Food Banks Be A Solution To Ensure Food Security?

Kevser Karlı¹

Geliş tarihi/Received: 29.04.2023 • Kabul tarihi/Accepted: 11.12.2023

ÖZET

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne (FAO) göre gıda güvencesi; “tüm insanların, her zaman sağlıklı ve aktif yaşamaları için beslenme ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayacak yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik erişime istikrarlı bir şekilde sahip olmaları durumu” olarak tanımlanmaktadır. Dünya'daki yaklaşık 2.3 milyar insan veya küresel nüfusun yaklaşık %30'u 2021 yılında orta veya ciddi düzeyde gıda güvencesizliği yaşamıştır. Gıda bankacılığı, açlığın ve israfın önlenmesi, herkesin sürdürülebilir ve güvenilir gıdaya erişiminin sağlanması amacıyla ortaya çıkmıştır. Kısa sürede tüm dünyaya yayılmış ve devletler tarafından da desteklenen dernek, vakıf, işletmelerden oluşan organizasyonlar haline gelmiştir. Bu derleme gıda bankacılığı uygulamalarının gıda güvencesini sağlamadaki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bunun yanı sıra gıda bankalarının dünya ve Türkiye'deki durumu, diyet kalitesine etkisi değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gıda bankası, gıda güvencesi, diyet kalitesi

ABSTRACT

According to the Food and Agriculture Organisation of the United Nations (FAO), food security is defined as “the situation in which all people have stable physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food to meet their nutritional needs and food priorities to live healthy and active lives at all times.” About 2.3 billion people worldwide, or about 30% of the global population, experienced moderate or severe food insecurity in 2021. Food banking has emerged to prevent hunger and waste and ensure everyone can access sustainable and reliable food. In a short time, it has spread worldwide and become an organization of associations, foundations, and businesses that governments support. This review examines the impact of food banking practices on ensuring food security. In addition, the status of food banks worldwide and in Turkey and their impact on diet quality were evaluated.

Keywords: Food bank, food security, diet quality

1. **İletişim/Correspondence:** Kastamonu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Kastamonu, Türkiye
E-posta: kevserkarli@gmail.com • <https://orcid.org/0000-0001-8679-5542>

hasar görmüş veya son kullanma tarihi yaklaşan ürünleri çöpe attığını öğrenmiş ve aşevi için bu ürünleri toplamaya başlamıştır. İlerleyen süreçte dağıtılandan daha fazla gıda toplanması sonucu; gıdaların saklanacağı depoya ihtiyaç duyulmuştur (3). Tüketebileceğinden fazla yiyeceği olan insanlarla yiyeceğe ihtiyacı olanlar arasında bir bağlantı oluşturma fikrinden yola çıkan van Hengel ilk gıda bankasını St. Mary Kilisesi'nin katkılarıyla St. Mary Gıda Bankası adıyla kurmuştur (4). İleriki yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde birçok gıda bankası açılmış; 1979'da America's Second Harvest (Amerika'nın İkinci Hasatı) adında ulusal bir ağa dönüşmüştür. Ağın ismi 2008'de Feeding America (FA-Amerika'yı Beslemek) olarak değişmiştir. ABD'de açlıkla mücadele eden, 200 gıda bankası, 60 bin gıda kileriyle hizmet veren kuruluş hafta içi, hafta sonu ve tatiller dahil çocuk, yaşlı ve ailelere ücretsiz yemek ulaşmasını sağlamaktadır (5,6). Günümüzde ABD'de Chicago'da 32 ülkeden 792 gıda bankasının üye olduğu "Gıda Bankacıları Birliği" bulunmaktadır. Bu birlik yılda bir dünya genelinde gıda bankalarını "Gıda Bankası Forumu"nda bir araya getirmektedir (7).

Kuruluşun farklı programları bulunmaktadır. "Sırt çantası", "Çocuklar için kafe", "Yaz öğünü" gibi programlarla çocuklar okul dışında yiyeceklere ulaşım sağlayabilmektedir. "Arabıyla kilerlerin içinden geçin" programıyla ihtiyaç sahipleri yakın merkezlerden araçlarıyla gidip yiyecek kolileri alabilmekte; yaşlılar için de evlerine kadar yemek ya da yiyecek kolisi ulaştırılmaktadır. "Kadın bebek ve çocuk" programıyla gebe, emziren veya beş yaş altı çocuğu olan düşük gelirli bireylere bebek maması dahil yiyecekler sağlanmaktadır (6). Özel diyet gereksinimi olanların ihtiyaçlarını da gözeten çeşitli programları bulunan gıda bankaları, sağlıklı beslenmeyi teşvik etmek amacıyla yemek tarifleri, besin hazırlama eğitimleri vermekte, sağlıklı beslenme dersleri sunmaktadır. Doğal afetlerden etkilenenlere yardımın yanı sıra; barınma, akıl ve ruh sağlığı, çocuk bakımı, doğru ilaç kullanımı gibi konularda 24 saat yardım alınabilecek farklı dillerde telefon hizmeti

de verilmektedir (8). Şu an Feeding America yaklaşık 50 milyon insana ulaşan ABD'deki en büyük açlıkla mücadele eden yardım kuruluşudur. Bu uygulamayı örnek alan Kanada'da gıda bankaları yaygınlaşmış ardından Avrupa ülkeleri gıda bankacılığını sistemlerine uyarlamıştır. Gıda bankacılığı gıda kileri, gıda rafı gibi farklı isimlerle de tanımlanmaktadır (9).

Avrupa

Avrupa'daki ilk gıda bankası 1984'te Fransa'da Kanada'daki sistem örnek alınarak kurulmuştur. Daha sonra Avrupa'da 1986'da Avrupa Gıda Bankaları Federasyonu (European Food Bank Federation -FEBA) kurulmuştur (10). FEBA dünyadaki en büyük gıda bankası ağlarından biridir. Avrupa'da 335 gıda bankası yıllık 860.000 ton gıdayı 12.8 milyon kişiye dağıtmaktadır. Amerika'daki gibi çeşitli programlarla yardım hizmetleri sağlamaktadır. FEBA'den çoğunlukla işsizler, aileler ve yaşlılar hizmet almaktadır; 2021'de yardım talep edenlerin sadece %70'ine ulaşabilmiştir. Avrupa'da özellikle pandemiyle birlikte finansal sorunlar nedeniyle gıda bankalarının kapandığı bildirilmiştir (11).

Türkiye

Gıda bankacılığının Türk hukuk sistemine girişi Aralık 2003 tarihli 5035 sayılı "Gelir Vergisi Kanunu" ve "Katma Değer Vergisi Kanunu"nda değişiklik yapılan kanunla gerçekleşmiştir. Türkiye'de ilk gıda bankacılığı 2004'te Türkiye İsrافی Önleme Vakfı'nın faaliyetleriyle Diyarbakır'da başlamıştır. Aynı yıl gıda bankaları arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla Temel İhtiyaç Derneği'nin çatısı altında Gıda Bankaları Birliği kurulmuştur. Gıda bankacılığının tanımı 27.05.2004 tarihli "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" içinde yapılmıştır. Bu kanun yürürlükten kaldırılmış; daha sonra gıda bankası tanımıyla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Günümüzde gıda bankacılığı uygulaması 5035 sayılı kanunla yürütülmektedir. Gıda bankalarına destek veren kuruluşlar için çeşitli vergi indirimleri

uygulanmaktadır. Gıda bankalarına destek veren kurumlardan bazıları sadece gıda sağlamakta; bazıları ürünlerin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasına da aracılık etmektedir (7).

Gıda bankalarından yararlanmak isteyenler kaymakamlıklara başvurabilmekte veya e-devlet uygulamasından talepte bulunabilmektedir. Başvurusu kabul edilenlere doğrudan para yardımı yapılmakta veya bir alışveriş limiti belirlenip telefonlarına kısa mesajla bilgi iletilmektedir. Bireyler istedikleri zaman kendilerine gelen mesajı göstererek limitleri tutarında “destek market” lerden alışverişlerini yapabilmektedir. Ayrıca meslek edindirme ve iş başı eğitimleri verilerek istihdam olanağı sağlanmaktadır. Otomat gıda bankacılığı uygulamasıyla bir ailenin aylık gıda veya temizlik ürünleri ihtiyacını karşılayabilecek iki farklı koliye otomatlardan ulaşılabilir. Bireyler, telefonlarına gelen kısa mesaj kodunu otomata girerek kolilerini alabilmektedir (12).

Türkiye’deki gıda bankası sisteminde yer alan kuruluşların yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunlar;

1. Bağışlar sağlık açısından uygun ve güvenilir olmalıdır. Herhangi bir nedenle sağlık tehdidi oluşturabilecek ürünler kabul edilemez.
2. Son kullanma tarihi çok yakın veya geçmiş olan ürünler kabul edilemez.
3. Toplanan bağışlar uygun şartlarda depolanıp nakledilmelidir.
4. Yapılan bağışlar ücret karşılığı dağıtılamaz, üçüncü kişilere satılamaz. Ürünlerden kâr amacı güdülemez ve komisyon istenemez.
5. Gıda bankasına yapılan bağışlar mutlaka faturalandırılmalıdır, faturasız ve irsaliyesiz mallar kabul edilemez.
6. Yardım edilen kişiler gerçek ihtiyaç sahipleri olmalıdır.
7. İhtiyaç sahipleri arasında yaş, cinsiyet, din, dil, medeni durum veya etnik köken ayrımı yapılamaz.

8. Bağışlar gıda bankasına destek olan dernek ya da vakıfların yöneticilerine, üyelerine, çalışanlarına veya bu kişilerin yakınlarına verilemez.

9. Bağışların dağıtım organizasyonu bireylerin mağdur olmasını engelleyecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Dağıtım esnasında bireylerin onurunun zedelenmesine izin verilemez.

10. Kuruluşlara yapılan bağışların uygun bir şekilde dağıtıldığı, üçüncü kişilere satılmadığı veya başka bir yolla piyasaya verilmediği düzenli olarak denetlenir. Aksi bir durumda gerekli hukuki işlemler başlatılır (13).

Gıda Güvencesi Kavramı

Gıda güvencesi; tüm insanların, her zaman sağlıklı ve aktif yaşamaları için beslenme ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayacak yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik erişime sahip olmaları durumudur. Gıda güvencesi; gıdanın bulunabilirliği, kullanılabilirliği, istikrarı ve gıdaya erişim olmak üzere dört boyutta incelenmektedir. Bulunabilirlik uygun kalitede her zaman yetecek düzeyde besinin olması; kullanılabilirlik bütün fizyolojik ihtiyaçları karşılayabilecek enerji ve besin ögesini sağlamak için besinlerin kullanılması; istikrar gıda üretimi ve yönetiminin süreklilik arz etmesi; erişim ise ulusal veya uluslararası düzeyde yeterli miktarda gıda tedarik edilmesidir (14).

Gıda güvencesi gıda güvenliğini de içine alan geniş bir kavramdır. Gıda güvencesi gıda miktarının yeterliliği, gıdaya fiziksel ve ekonomik ulaşım ve tüm bunların istikrarlı olmasını içerirken, gıda güvenliği gıda kaynaklı hastalıklara neden olan fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik faktörleri önlemek için bütün önlemlerin alınarak gıdanın besin değerini kaybetmeden, bozulmadan son tüketiciye ulaştırılmasıdır. Yani insan sağlığı için tehlike oluşturan ve tüketime uygun olmayan gıda, güvenilir olmayan gıdadır (15).

FAO’ya göre, bir birey normal büyüme gelişmeyi sağlamak ve aktif sağlıklı bir yaşam için yeterli, güvenli

ve besleyici besine düzenli şekilde erişemediğinde gıda güvencesizliği yaşamaktadır. FAO'nun raporuna göre; 2021'de 702-828 milyon insanın açlıktan etkilendiği, 2.3 milyar insanın orta veya ciddi düzeyde gıda güvencesizliği yaşadığı tahmin edilmektedir. Gıda güvencesizliği yaşayanların yarısı Asya'da üçte birinden fazlası Afrika'da yaşamaktadır. Şiddetli düzeyde gıda güvencesizliği 2019'da %9.3'ten 2021'de %11.7'ye yükselmiştir. Gıda güvencesizliğinden en fazla Afrika etkilenmiştir (15). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (The Organisation for Economic Co-Operation and Development-OECD)'ne üye aralarında Türkiye'nin de olduğu 14 ülkenin gıda güvencesizliği riskini değerlendiren Yılmaz ve ark. (16), gıda güvencesizliği riskinin en düşük ABD'de, en yüksek Kolombiya'da olduğunu saptamıştır. Türkiye gıda güvencesizlik riski yüksek olan ikinci ülke olmuştur (16). En son 2017 yılında yapılan Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması'nda ülkemizdeki besin güvencesizliği FAO tarafından geliştirilen Gıda Güvencesizliği Skalası ile saptanmıştır. Buna göre son bir yıl içinde 15 yaş üzeri bireylerin %23.4'ü para ve diğer kaynakların yetersizliği nedeni ile yeterli gıda bulamayacağı kaygısı taşıdığını belirtmiştir. Bazı aylarda aç olmasına rağmen ekonomik nedenlerle yemek yiyememe sıklığı %42.6'dır (17).

Ekonomist İstihbarat Birimi (Economist Intelligence Unit-EIU) yıllık hazırladıkları raporlarda ülkelerin gıda güvencesini; gıdanın satın alınabilirliği, bulunabilirliği, kalite-güvenirliliği, sürdürülebilirliği-uyarlanabilirliği göstergelerine göre belirlenen Küresel Gıda Güvencesi Endeksini (Global Food Security Index-GFSI) yayınlamaktadır. Endeksin derecelendirmesi 0-100 arasındadır; 0-19 çok zayıf, 20-39 zayıf, 30-59 orta, 60-79 iyi, 80-100 puan ülkenin gıda güvencesinin çok iyi durumda olduğunu göstermektedir. Raporda ülkelere ait yetersiz beslenme yaygınlığı, bodur ve düşük kilolu çocukların oranı, obezite oranı gibi gıda güvencesinden etkilenen göstergeler de yer almaktadır (18). Bazı ülkelere ait veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Gıda Bankacılığı Uygulamaları Bağlamında Gıda Güvencesi

Gıda güvencesizliği temelde gıdaya erişimin olmamasıyla ilişkilendirilmektedir. Gıda bankaları gıda güvencesi olmayan grupların beslenme ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olan ücretsiz gıda sunan kuruluşlardır. Düşük gıda güvencesi olan ülkelerde yaşayanlar, diyet kalitesindeki eksikliklere bağlı büyüme ve gelişme geriliği, kronik hastalıklar ve daha kısa yaşamla karşı karşıya kalmaktadır. Gıda bankası kullananların çoğunun kendilerini ve ailelerini beslemek için yeterli kaynağının olmadığı ve gıda yardımından başka bir alternatifinin olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra gıda bankalarından sağlanan yiyeceklerin özellikle depolama süresi sınırlı olan çabuk bozulacak yiyeceklerin tedariklerindeki sıkıntılar nedeniyle gıda bankalarından yararlananların diyet kalitesini de olumsuz yönde etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır (19). ABD'nin yoksulluk oranının yüksek olduğu bir kentinde yapılan araştırmada gıda bankası kullanıcılarının %50.5'inin çok düşük düzeyde gıda güvencesizliği yaşadığı saptanmıştır. Ayrıca gıda güvencesi olan katılımcıların, olmayanlara göre meyve, sebze ve posa tüketimlerinin iki kat daha fazla olduğu; gıda güvencesi olmayanların diyet kalitelerinin de kötüleştiği bildirilmiştir (20).

Gıda bankası programları Amerika'da her yıl yaklaşık 50 milyon ihtiyaç sahibine hizmet etmektedir (6). FEBA ise 9.5 milyon insana yardım ederek 768 bin ton gıdanın yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır (10). Hindistan'da 2022 yılında 2 milyon porsiyon yemek okullarda çocuklara ulaştırılmış, Hong Kong'da ise Feeding Hong Kong organizasyonu ile 929 ton gıda israftan kurtarılarak 3.88 milyon öğün dağıtılması sağlanmıştır (21,22).

Hindistan'da yürütülen araştırmada gıda kileri kullanıcılarının diyet kalitesi incelenmiştir. Ayda bir ya da birden fazla gıda kilerini kullanmanın daha iyi diyet kalitesi ve proteinli besin tüketimiyle ilişkili olduğu bildirilmiştir. Gıda bankası yiyeceklerinin

Tablo 1. Küresel Gıda Güvencesi Endeksi 2022 Raporu (18).

Ülkeler	Yetersiz Beslenme Oranı (%)	Bodur Çocukların Oranı (%)	Düşük Kilolu Çocukların Oranı (%)	Obezite Oranı (%)	Ülkeler Arası Sıralama	Genel Puan	Satın Alınabilirlik	Kullanılabilirlik	Kalite ve Güvenlik	Sürdürülebilirlik ve Uyum	2012-2022 Yılları Arasındaki Genel Puanın Değişimi
Norveç	2.5	-	-	25.0	3	80.5	87.2	60.4	86.8	87.4	-0.4
Hollanda	2.5	1.6	1.0	23.1	5	80.1	92.7	70.7	84.7	69.2	6.7
Kanada	2.5	-	-	31.3	7	79.1	88.3	75.7	89.5	60.1	7.0
ABD	2.5	3.2	0.4	37.3	13	78.0	87.1	65.1	88.8	69.4	1.3
Almanya	2.5	1.6	0.5	25.7	19	77.0	87.9	67.0	79.9	70.8	3.6
Avustralya	2.5	2.1	0.2	30.4	22	75.4	93.3	61.1	84.0	58.8	4.6
BAE	5.6	-	-	29.9	23	75.2	86.7	73.8	81.3	55.2	12.0
Çin	2.5	4.7	2.4	6.6	25	74.2	86.4	79.2	72.0	54.5	13.7
İtalya	2.5	-	-	22.9	27	74.0	89.5	68.7	75.9	57.3	2.5
Güney Kore	2.5	2.2	0.7	4.9	39	70.2	76.8	71.5	71.5	58.5	7.1
Meksika	6.1	12.1	4.7	28.4	43	69.1	76.0	60.0	78.9	60.2	7.3
Rusya	2.5	-	-	25.7	43	69.1	77.8	61.4	78.7	56.6	6.1
Türkiye	2.5	-	1.5	32.2	49	65.3	58.4	65.3	78.5	61.2	2.9
Brezilya	4.1	6.1	2.2	22.3	51	65.1	63.0	58.6	83.9	56.3	1.3
Güney Afrika	6.9	23.2	5.5	27.0	59	61.7	63.4	60.1	66.1	56.9	4.6
Hindistan	16.3	30.9	33.4	3.8	68	58.9	59.3	62.3	62.1	51.2	5.1
Mısır	5.1	22.3	7.0	31.1	77	56.0	65.2	54.2	45.9	55.8	2.2
Nijerya	12.7	35.3	18.4	7.8	107	42.0	25.0	39.5	55.6	53.7	-0.9
Suriye	-	29.6	10.4	25.8	113	36.3	32.0	26.6	50.8	38.4	-10.5

ABD: Amerika Birleşik Devletleri, BAE: Birleşik Arap Emirlikleri, " -: Kaynakta veri yok

besin alımının %25'ine kadar katkıda bulunabileceği, besin kalitesini iyileştirerek sağlığın iyileştirilmesinde rol oynayabileceği sonucuna varılmıştır. Kalp hastalıkları görülme olasılığının hane halkı gıda güvencesizliği yaşayanlarda yaşamayanlara göre yaklaşık iki kat artacağı belirlenmiştir (23). ABD'deki çalışmaların dahil edildiği sistematik derlemede Feeding America kapsamındaki tamamlayıcı beslenme yardımı programına katılanların diyet kalitesinin iyileştiği, enerji ve besin ögesi alımı açısından gıda güvensizliğinin etkili biçimde hafiflediği bildirilmiştir. Beslenme yardım programıyla kişilere aylık gıda harcamaları için para yardımı

yaşlanmaktadır (24). Yine ABD'de gıda güvencesizliği olan diyabetli bireylerin dahil olduğu randomize kontrollü araştırmada ayda iki kez gıda bankası ürünü sağlanmasının yanı sıra gıda bankası diyetisyenin verdiği beslenme eğitimiyle desteklenen müdahale grubunun 6 ay sonunda glikozile hemogloblin (HbA1c) seviyelerinin iyileştiği ve diyet kalitesinin arttığı bildirilmiştir (25). Bir başka araştırmada tamamlayıcı gıda yardımı programı kullanıcılarından bir gruba ek olarak meyve ve sebzelerin satın alınmasında %30 indirim uygulanmıştır. Ek indirim alan grubun önerilen meyve ve sebze tüketim miktarındaki açığın yaklaşık %20'sini kapattığı ve diyet kalitesini

iyileştirdiği gösterilmiştir (26). Harper et al'ın (27) yaptığı çalışmada pandemi döneminde gıda yardımı almaya uygun, gıda güvencesizliği yaşayan ve yaşamayan adölesanların diyet kaliteleri arasında fark olmadığı ve adölesanların diyet kalitelerinin düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Sağlıklı gıdaya erişimi sağlayan program ve politikaların adölesanların gıda güvencesini ve diyet kalitesini olumlu yönde etkileyebileceği ve adölesanların ev, okul vb. gibi en çok zaman geçirdikleri yerlerde sağlıklı gıdaların mevcut ve erişilebilir olmasının önemi vurgulanmıştır (27).

Hollanda'da odak grup yöntemiyle yapılan bir çalışmada gıda bankası kullanıcıları gıda kolilerinde çok fazla paketli, şekerli ve tuzlu yiyecek bulunduğunu, süt, et, balık, sebze, meyve gibi besinlerin az ve kalitesiz olduğunu belirtmiştir. Yiyeceklerin son tüketim tarihlerinin çok yakın hatta bazen kolileri aldıkları günle aynı gün olduğu da eklenmiştir. Memnuniyetsizliklerinin yanı sıra gıda bankalarından sağlanan yiyecekler için minnettar olduklarını da bildirmişlerdir (28). Almanya'da yürütülen kesitsel çalışmada "Tafel" adı verilen gıda bankalarından dağıtımı yapılan yiyeceklerin yaklaşık %41'ni sebze ve meyve, %20'sini ekmek ve hamur işleri, %13'ünü süt ve ürünleri, %8'ini et ve ürünlerinin oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca bankalar yiyecek tedarikinde sıkıntı yaşadıklarında çoğunlukla hane başına düşen yiyecek miktarında kısıtlama yaptıklarını belirtmişlerdir (29). Oklohama'da bulunan 69 gıda kilerindeki besin dağılımını inceleyen bir çalışmada sadece %23.5'inde taze meyve, %30.9'unda taze sebze, %11.8'inde yumurta, yağlı tohum/sert kabuklu meyvelerinse (%2.9) nadiren düzenli olarak mevcut olduğu saptanmıştır (30). Daha fazla insana ulaşabilmek için gıda kolilerindeki yiyeceklerin miktarının azaltılmasının besin çeşitliliğinin düşmesine, önerilen enerji ve besin ögesi alım miktarlarının yetersiz kalmasına neden olabileceği bildirilmiştir (31). Et, süt, sebze ve meyve gibi besinlerin depolanmasının zor olması ve çabuk bozulması nedeniyle gıda kolilerinde az yer alması sunulan besinlerin kalitesinin düşmesine neden

olmaktadır. Taşıma ve saklanma kolaylığı nedeniyle paketli ürünler kolilerde sıkça yer almaktadır. Gıda bankalarından alınan yiyeceklerin çok yüksek miktarda enerji, protein ve doymuş yağ sağladığı buna karşılık sebze, meyve ve balık miktarlarının önerilen tüketim miktarlarını karşılamadığı gösterilmiştir (28). Paketli yiyecekler tuz, şeker, doymuş yağ ve trans yağları fazla miktarda içermektedir bu da çeşitli kronik hastalıkların oluşma riskini arttırmaktadır (31). Daha önce belirtilen ABD'de yapılan çalışmada gıda kileri kullanıcılarının ortalama beden kütle indeksinin 29.5 kg/m² olduğu, kadınların obez olma olasılığının erkeklerden dört kat fazla olduğu bildirilmiştir (22). Yine ABD yürütülen farklı bir çalışmada gıda kileri kullanan kadın katılımcıların yaklaşık %70'inin obez olduğu saptanmıştır (32).

Araştırma sonuçları gıda güvencesini sağlamada gıda bankalarının katkısının göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir. Ancak gıda bankacılığını kullanan bireylerin besin tüketiminin, çeşitliliğinin ve diyet kalitesinin beslenme rehberi önerilerini karşılamadığı ve genel popülasyona göre yetersiz olduğu da belirtilmiştir (32,33).

Gıda kileri kullanan kadınların 24 saatlik hatırlatma yöntemiyle besin tüketimleri saptanmış ve neredeyse tüm katılımcıların gerekli miktardan daha az sebze, meyve, süt ve süt ürünleri, et grubuyla kurubaklagil tükettiğine; sağlıklı beslenme indeksine göre diyet kalitelerinin kötü olduğuna vurgu yapılmıştır (34). Avusturalya'da sığınmacıların dahil edildiği bir çalışmada gıda bankası kullanıcılarının günlük protein, vitamin ve mineral gereksinimlerinin %70'ini, enerji gereksinimlerinin %50'sini sağlayacak bir diyete yalnızca gıda bankalarını kullanarak tükettikleri sebze ve baklagiller, meyveler, süt ürünleri, et ve ürünleri porsiyon miktarıyla ulaşamadıkları saptanmıştır (35). Gıda bankalarından yararlananların dahil olduğu ABD'de yürütülen başka bir çalışmada katılımcıların günlük önerilen, enerji, karbonhidrat gereksinimlerinin yarısından fazlasını; çoklu doymamış yağ, posa, yağda çözünen vitaminler ve C vitamini, kalsiyum, magnezyum ve potasyum gereksinimlerinin çok daha azını gıda bankalarından

temin edilen besinlerle sağlandığı bildirilmiştir. Rafine edilmiş tahıllar, meyve, sebzeler ve et için önerilen porsiyon miktarlarını neredeyse karşıladığını ancak tam tahıl ve süt ürünleri tüketiminin yetersiz olduğu gösterilmiştir (36).

ABD'deki 51 eyalette uygulanan gıda bankası bağışını etkileyen 252 eyalet yasası incelenmiştir. Yasalardan 18'i beslenmeye öncelik vermiş, bunlardan yalnızca ikisinin sağlıklı yiyecek ve içecek bağışını açıkça teşvik ettiği görülmüştür (37). Oklohama'daki 69 gıda kilerinin yalnızca %4.5'inin yazılı bir beslenme politikası olduğu, %32.1'inin MyPlate besin rehberini referans aldığı, %17.6'sının sağlık eğitim materyalleri dağıttığı, %14.7'sinde diyetisyen veya stajyer diyetisyenler çalıştığı, %11.9'unun beslenme çalışmaları yaptığı bildirilmiştir (30).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gıda bankaları gıda güvencesizliğine acil çözüm sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Gıda bankaları aracılığıyla dağıtılan gıda kolilerinin özellikle depolama süresi kısa olan süt, et, sebze ve meyveleri yetersiz, paketli, şekerli, tuzlu besinleri ise daha fazla miktarda içerdiği görülmektedir. Dünyadaki beslenme eşitsizliğinin giderilmesi, tüm insanların gıda güvencesinin sağlanması için gıda bankacılığının geliştirilerek iyileştirilmesi ideal müdahalelerden biridir.

Gıda bankaları tarafından dağıtılan yiyecekler, bireylerin günlük enerji ve besin ögesi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde miktar ve kalite yönünden zenginleştirilmelidir. Bireylerin sağlıklı beslenmesini sağlamak için gıda bankalarında diyetisyenlerin istihdam edilmesi gerekmektedir. Ayrıca hem gıda bankası kullanıcılarının hem de gıda bankasında çalışanların beslenme okuryazarlığı artırılmalıdır. Ek olarak özellikle ülkemizde gıda bankalarının, gıda güvencesini sağlamadaki rolünü belirlemek için araştırmalar yapılmalıdır.

Çıkar çatışması • Conflict of interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler. • *The authors declare that they have no conflict of interest.*

KAYNAKLAR

1. Beken HG. Gıda güvencesi bağlamında gıda bankacılığı: İngiltere ve Kanada ülke örnekleri. *Fiscaoeconomia*. 2021;5(1):153-6.
2. Middleton G, Mehta K, McNaughton D, Booth S. The experiences and perceptions of food banks amongst users in high-income countries: An international scoping review. *Appetite*. 2018;120:698-708.
3. Durna D. Amerika Birleşik Devletlerinde gıda bankacılığı uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2020;20(47):339-54.
4. Aday MS, Aday S. Gıda kayıp ve israfının azaltılmasında gıda bankacılığı. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021;(9):291-310.
5. Tenuta N, Barros T, Teixeira RA, Paes-Sousa R. Brazilian Food Banks: Overview and Perspectives. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(23):12598.
6. Feeding America. 2023. Available at: <https://www.feedingamerica.org/need-help-find-food> Accessed March 29, 2023.
7. Kala ES. Türkiye'de gıda bankacılığı mevzuatı ve uygulamaları. *Journal of Management and Economics Research*. 2020;18(3):190-211.
8. Mook L, Murdock A, Gundersen C. Food banking and food insecurity in high-income countries. *Voluntas*. 2020;31:833-40.
9. Black JL, Seto D. Examining patterns of food bank use over twenty-five years in Vancouver, Canada. *Voluntas*. 2020;31(5):853-69.
10. European Food Bank Federation -FEBA. 2023. Available at: <https://www.eurofoodbank.org/> Accessed: March 29, 2023.
11. Warshawsky DN. Food insecurity and the covid pandemic: uneven impacts for food bank systems in Europe. *Agric Human Values*. 2023;40(2):725-43.
12. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı-TİSVA. 2023. Erişim: <https://israf.org/sayfa/GBD-Nedir/248> Erişim tarihi: 15 Kasım 2023.
13. Temel İhtiyaç Derneği -TİDER. 2023. Erişim: <https://www.tider.org/tur/gida-bankaciligi> Erişim tarihi: 29 Mart 2023.
14. Koç G, Uzmay A. Gıda güvencesi ve gıdayla ilgili diğer temel kavramlar, farklılıklar ve ilişkiler. *TED - TJAE*. 2022;28(2):249-60.
15. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all. Rome: FAO; 2021. 10 p.
16. Yılmaz S, Günel AM. Food insecurity indicators of 14 OECD countries in a health economics aspect: A comparative analysis. *Front Public Health*. 2023;11:1122331.

17. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Dairesi Başkanlığı. Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA) 2017. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1132; Ankara: 2019.
18. Economist Intelligence Unit 2022. Global Food Security Index (GFSI, 2022 report). Available at <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index#global-overview> Accessed 29.03.2023.
19. Simmet A, Depa J, Tinnemann P, Stroebele-Benschop N. The nutritional quality of food provided from food pantries: a systematic review of existing literature. *J Acad Nutr Diet.* 2017;117(4):577-88
20. Robaina KA, Martin KS. Food insecurity, poor diet quality, and obesity among food pantry participants in Hartford, CT. *J Nutr Educ Behav.* 2013;45(2):159-64.
21. Feeding Hong Kong -FHK. 2023. Available at: <https://feedinghk.org/annual-reviews/> Accessed March 29, 2023.
22. India Food Banking -IFB. 2023. Available at: <https://www.indiafoodbanking.org/surplus-food-distribution> Accessed March 29, 2023.
23. Liu Y, Zhang Y, Remley DT, Eicher-Miller HA. Frequency of food pantry use is associated with diet quality among Indiana food pantry clients. *J Acad Nutr Diet.* 2019;119(10):1703-12.
24. Andreyeva T, Tripp AS, Schwartz MB. Dietary quality of Americans by Supplemental Nutrition Assistance Program participation status: a systematic review. *J Prev Med.* 2015;49(4):594-604.
25. Ferrer RL, Neira LM, De Leon Garcia GL, Cuellar K, Rodriguez J. Primary care and food bank collaboration to address food insecurity: a pilot randomized trial. *Nutr Metab Insights.* 2019;12:1178638819866434
26. Olsho LE, Klerman JA, Wilde PE, Bartlett S. Financial incentives increase fruit and vegetable intake among Supplemental Nutrition Assistance Program participants: a randomized controlled trial of the USDA Healthy Incentives Pilot. *Am J Clin Nutr.* 2016;104(2):423-35.
27. Harper K, Caulfield LE, Lu SV, Mmari K, Gross SM. Diet quality and contextual factors influencing food choice among adolescents with food security and food insecurity in Baltimore City. *Nutrients.* 2022;14(21):4573.
28. Neter JE, Dijkstra SC, Nicolaou M, Visser M, Brouwer IA. The role of food parcel use on dietary intake: perception of Dutch food bank recipients - a focus group study. *Public Health Nutr.* 2020 Jun;23(9):1647-56.
29. Simmet A, Tinnemann P, Stroebele-Benschop N. The German food bank system and its users—a cross-sectional study. *Int J Environ Res Public Health.* (2018);15(7):1485.
30. Wetherill MS, Williams MB, White KC, Li J, Vidrine JI, Vidrine DJ. Food pantries as partners in population health: Assessing organizational and personnel readiness for delivering nutrition-focused charitable food assistance. *J Hunger Environ Nutr.* 2019;14(1-2):50-69.
31. Bazerghi C, McKay FH, Dunn M. The role of food banks in addressing food insecurity: a systematic review. *J Community Health.* 2016;41(4):732-40.
32. Ranjit N, Macias S, Hoelscher D. Factors related to poor diet quality in food insecure populations. *Transl Behav Med.* 2020;10(6):1297-1305.
33. Bryan AD, Ginsburg ZA, Rubinstein EB, Frankel HJ, Maroko AR, Schechter CB, et al. Foods and drinks available from urban food pantries: nutritional quality by item type, sourcing, and distribution method. *J Community Health.* 2019;44(2):339-64.
34. Duffy P, Zizza C, Jacoby J, Tayie FA. Diet quality is low among female food pantry clients in Eastern Alabama. *J Nutr Educ Behav.* 2009;41(6):414-9.
35. O'Reilly S, O'Shea T, Bhusumane S. Nutritional vulnerability seen within asylum seekers in Australia. *J Immigr Minor Health.* 2012;14(2):356-60.
36. Mousa TY, Freeland-Graves JH. Impact of food pantry donations on diet of a low-income population. *Int J Food Sci Nutr.* 2019;70(1):78-87
37. Hudak KM, Friedman E, Johnson J, Benjamin-Neelon SE. US state variations in food bank donation policy and implications for nutrition. *Prev Med Rep.* 2022;27:101737.